

Ігор Гаврилович Гурський — зоолог, натураліст, учитель

Володимир Лобков, Юрій Олійник

Одеський національний університет імені І. І. Мечнікова (Одеса)
e-mail: zootuz2017@gmail.com orcid: 0000-0001-8161-0756

LOBKOV, V., YU. OLEINIK. Igor Gavrylovych Gursky, a zoologist, naturalist, and teacher. — An essay about a naturalist, zoologist, head of the Zoological Museum and associate professor of the Department of Vertebrate Zoology at Odessa State University, a game expert and an experienced hunter who studied the game fauna and predatory mammals (wolf, fox), contributed to the issue of wolf and dog hybridization in the natural environment, and published more than thirty scientific works. An experienced museum worker who made a huge contribution to the expansion and development of the Zoological Museum, the creation and enrichment of its scientific collections of vertebrates.

Біографічні деталі

Ігор Гаврилович Гурський народився 1920 р. в Одесі в сім'ї вчителів. Усе життя прожив у м. Одесі, де, як і багато одеських хлопчаків, ловив у морі рибу, пізніше почав полювати. Ці захоплення привели його у 1938 р. на біологічний факультет Одеського університету. В окупованій Одесі продовжив навчання на природничому відділенні фізико-математичного факультету. Після повторного закінчення університету у звільненій Одесі він — співробітник краєзнавчого музею, а потім — мисливствознавець в обласній раді УТМР. У 1951 р. працював майстром з вилову тварин у Московському зоокомбінаті. У 1953 р. повернувся в УТМР мисливствознавцем, звідки в 1958 р. пішов працювати до Одеського університету: спочатку старшим науковим співробітником Зоологічного музею, а потім його директором.

У науку він прийшов пізно. За його словами, після закінчення університету його не брали до аспірантури через те, що його батько був репресований. Після захисту дисертації він у 1973 р. перейшов працювати на кафедру зоології хребетних, де до початку 1990-х років викладав на посаді доцента. Пішов із життя 2006 р.

Рис. 1. Ігор Гаврилович Гурський (1920–2006). Фото 1980 р. Архів Зоомузею ОНУ.

Ключові наукові доробки

Ігор Гаврилович Гурський все своє життя був пов'язаний з полюванням і вивченням мисливської фауни, насамперед ссавців. Багаторічний попередній досвід з роботою за цим напрямком знайшов своє продовження після приходу до Одеського університету — тут Ігор Гаврилович провів серію досліджень з вивчення й аналізу меж ареалів мисливських звірів та птахів Причорномор'я (Гурський 1972) та оцінок їхньої чисельності (Гурський 1985). Це продовжило на новому півні традиції, закладені О. О. Браунером.

У період роботи в Зоологічному музеї він підготував і захистив кандидатську дисертацію «Вовк півдня європейської частини СРСР» (1969). Ще під час роботи мисливствознавцем у ході багатоденних пошуків він знайомився зі способом життя і поведінкою вовків, провів багато часу, вистежуючи цих хижаків та організовуючи облавні полювання на них. У музеї досі є біогрупа, створена за мотивами одного з таких полювань. Його роботи з екології вовка опубліковані як статті в журналах (Гурський 1978, 1982), розділи монографій («Вовк» 1985; «Ссавці СРСР» 1982), у збірниках, матеріалах конференцій та з'їздів теріологічного товариства.

Завдяки природній спостережливості, скрупульозності та ретельності в обробці матеріалу ним вирішено багато питань, пов'язаних з гібридизацією вовка й собаки (Гурський 1975). Він був «... першим, хто зібрав масовий матеріал про гібридизацію вовка й собаки в природних умовах...», що зазначав зоолог-мисливець В. Макрідін.

Сильною стороною дослідника була увага до створення, збереження та розширення колекційних матеріалів. Ним зібрана краниологічна колекція, що налічує понад сотню вовчих черепів, що стала основою для опису типологічних особливостей зубної системи вовка (Гурський 1970), визначення віку цього хижака (Гурський 1973). Аналізуючи морфологічні зміни розмірів черепа вовка, встановлено збільшення їхньої величини у вовка у XX ст. на території європейської частини СРСР (Раменский *et al.* 1983).

Рис. 2. І. Г. Гурський (третій ліворуч) зі здобутим вовком; 1962 р. Автор фото невідомий (архів авторів). Справа — обкладинка монографії «Вовк» (1985).

Закладені ним основи комплектування колекцій хижих та інших груп ссавців зберігаються та розвиваються його учнями, будучи основою для продовження наукових досліджень у регіоні.

Чесноти, захоплення, суспільна робота, відзнаки

П'ятнадцятирічна робота в музеї науковим співробітником, а потім і його завідувачем залишила помітний слід у спогадах працівників музею про Ігоря Гавриловича. У їхній пам'яті він залишився вимогливим, але справедливим, доброзичливим керівником і товаришем по роботі. Він не робив поділу в роботі виходячи з відмінностей на посадах. Нарівні з усіма брав участь у монтажі біогруп, підготовці залів музею до ремонтів, інших заходів. За його участі в 1960-х роках розпочато формування краніологічної колекції. Ним безпосередньо, крім вовчих черепів, зібрано кілька сотень черепів лисиць, сарн, зайців та інших тварин. На багатьох є текст (дата, місце видобутку тощо.), нанесений його рукою.

Він завжди доброзичливо ставився до студентів. Багатий життєвий досвід і накопичені під час польових виїздів знання природи дозволяли як розкривати їм красу тваринного світу, так і служили іноді джерелом вирішення життєвих ситуацій. Керуючи дипломними та курсовими роботами, він не навізував своєї думки, залишаючи за студентами можливість самостійно сформулювати свої думки. Його правки тексту були часом із часткою гумору, що зближало студента з його керівником. Для частини з них його думка була вирішальною під час вибору наукової діяльності.

Як зятятий мисливець, І. Г. Гурський завжди тримав мисливських собак. Його любов'ю були гладкошерсті фокстер'ери. Останній собака фокстер'ер Чар став чемпіоном породи на республіканській виставці.

Рис. 3. Ігор Гаврилович на виставці мисливських собак.

Свій досвід утримання та натаскування собак Ігор Гаврилович охоче передавав молодим мисливцям. Брав активну участь у роботі секції мисливського собаківництва Одеської обласної ради УТМР, регулярно відвідуючи засідання, беручи участь у підготовці та проведенні випробувань і виставок мисливських собак.

До кінця днів він залишався життєрадісною, люблячою життя людиною, джерелом натхнення для літературних дослідів деяких своїх знайомих (<https://bit.ly/3E6E1NR>). У пам'яті колег, співробітників музею та біологічного факультету Одеського університету І. Г. Гурський залишився справжнім музейником, зятяним мисливцем, грамотним науковцем та кваліфікованим педагогом.

Література

- Гурский, И. Г. 1970. Форма прикуса и стираемость зубов. *Вестник зоологии*, № 4: 56–60.
- Гурский 1972. Распространение животных в северо-западном Причерноморье и в Крыму в 17–19 веках. В кн.: Кириков, С. В. (ред.). *Изменения в населении и среде обитания животных Европейской части СССР в 16–19 веках*. Материалы конф., декабрь 1972 г. МОИП, Москва, 19–22.
- Гурский 1973. Определение возраста волка (*Canis lupus L.*) по черепу. *Вестник зоологии*, № 3: 1–69.
- Гурский, И. Г. 1975. Гибридизация волка с собакой в природе. *Бюллетень МОИП. Отдел биологический*, № 1: 131–136.
- Гурский, И. Г. 1978. Волк в северо-западном Причерноморье (участок обитания, структура популяций, размножение). *Бюллетень МОИП. Отдел биологический*, № 3: 29–38.
- Гурский, И. Г. 1982. Волк на Украине и в Молдавии. *Охота и охотничье хозяйство*, № 3: 10–11.
- Гурский, И. Г. 1985. Численность и особенности образа жизни по регионам. Украина и Молдавия. В кн.: Бибиков, Д. И. (ред.). *Волк*. Наука, Москва, 487–493.
- Раменский, С. Е., И. Г. Гурский, М. П. Павлов. 1983 Увеличение размеров одновозрастных волков в XX веке. *Количественные методы в экологии позвоночных*. Свердловск, 92–102.
- Суворов, Ю. В., Л. В. Рясиков, В. А. Лобков. 2008. Игорь Гаврилович Гурский (1920–2006). *Известия Музейного фонда им А. А. Браунера*, 5 (2): 6–8. pdf: <https://bit.ly/3GT0cuo>
- Список научных трудов И. Г. Гурского. 2008. *Известия Музейного фонда им А. А. Браунера*. 5 (2): 9–10. pdf: <https://bit.ly/3GT0cuo>

Лобков, В., Ю. Олійник. Ігор Гаврилович Гурський — зоолог, натураліст, учитель. — Нарис про натураліста, зоолога, завідувача Зоологічного музею та доцента кафедри зоології хребетних Одеського державного університету, спеціаліста-мисливствознавця та дослідченого мисливця, який вивчав мисливську фауну та хижих ссавців (вовка, лисицю), який розробляв питання щодо гібридизації вовка й собаки, опублікував понад 30 наукових праць. Досвідчений музейний працівник, який зробив величезний внесок у розширення та розвиток Зоологічного музею, створення та поповнення його наукових колекцій хребетних тварин.